

Oudfrieese rechtsteksten in het Engels

Ben je ontvoerd door Vikingen en is je huis je ontnomen door een dorpsgenoot? Wees gerust, als je vrij weet te komen, krijg je je huis volgens het Oudfrieese recht gewoon weer in bezit.

JENTE JURRE KLEIN

Deze en veel meer Oudfrieese rechtsteksten uit het Freeska Landriucht zijn nu te lezen in het Engels. Het vertaalde boek is het oudste gedrukte boek in de Friese taal.

Oudfrisist Han Nijdam van de Fryske Akademy, Hylkje de Jong, hoogleraar rechtsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, en Jan Hallebeek, emeritus hoogleraar Europese rechtsgeschiedenis aan dezelfde universiteit, vertaalden het werk uit omstreeks 1485. Na zo'n tien jaar werk, presenteerden de onderzoekers het boek op 8 mei. „Het is een samenkost van wetenschappelijke disciplines. Goede samenwerking brengt eenheid in de vertaling”, vertelt De Jong.

Freeska Landriucht is een verzameling van Oudfrieese rechtsteksten die tot uit de 11-de eeuw stammen. Waarschijnlijk zijn de gebruiken zelfs ouder, maar pas in die eeuw begon men met het opschrijven van rechtsteksten. Het boek staat vol Latijnse glossen met verwijzingen naar het Romeinse en kerkelijke recht die uitleg of aanvulling geven op de Oudfrieese teksten. Deze glossen stammen grotendeels uit de 13-de eeuw en zijn dus later toegevoegd. In 1485 werd alles tot één tekst verwerkt, aldus De Jong.

Welk recht hadden de oude Friezen dan zoal? „Er was bijvoorbeeld het godsoordeel. Een beklagde moest zijn hand in een pot met kokend water steken. Was de wond na een bepaalde tijd genoeg genezen,

Han Nijdam met de conceptversie uit de jaren 60 van het Freeska Landriucht en Hylkje de Jong met werken over Romeins en kerkelijk recht. FOTO NIELS WESTRA

dan werd hij vrijgesproken. Zijn lot lag dus in Gods hand”, vertelt Nijdam. Dit godsoordeel verdween geleidelijk na een pauselijk besluit in het jaar 1215. „Je ziet dat argumentatie en bewijs dan steeds belangrijker worden”, voegt De Jong toe.

Nog een voorbeeld van de oud-Frieese rechtsteksten zijn de zogenoemde tweekampen. Bestond er een geschil tussen twee mensen? Dan kon men gewoon twee vechtjassen inhuren die in een duel op leven en dood een einde aan deze onenigheid maakten. Nijdam: „In het *Freeska Landriucht* staat beschreven aan welke voorwaarden en eisen dit duel moest voldoen. Zo stond er bijvoorbeeld dat beide vechters niet buiten een afgebakend terrein mochten komen en gebruik konden maken van twee zwaarden en een schild.”

Een ander deel van het werk zijn de verhalen over figuren als Redbad

Freeska Landriucht (1485) is het oudst gedrukte boek in de Friese taal

en Karel de Grote. Ze lezen bijna als ridderromans. Een bijzondere vertelling gaat over Karel de Grote die de Friezen, na een geschil met koning Redbad, hun rechtspraak gaf. Opvallend, want beide figuren leefden in een andere periode en kunnen elkaar dus niet hebben ontmoet. „Waarschijnlijk is dit verhaal bedoeld om de Friese rechtspraak een ontstaansgeschiedenis te geven, een soort eigen legitimering”, verheldert Nijdam.

Maar waarom werd nu juist dit boek als eerste Friestalige werk ge-

drukt? Nijdam: „Daarvoor moet je kijken naar de periode waarin het gedrukt is. Het was een tijd waarin de Friese maatschappij ontwricht was en zwaar onder druk stond, ze werd op vele vlakken bedreigd. Het is een soort uiting van Fries prestige, om de eigen identiteit en de Friese vrijheid te benadrukken.” Aan deze Friese vrijheid kwam in 1498 een einde, toen het gebied onder gezag van Albrecht van Saksen kwam.

De reden dat het werk nu uitgebracht is met een Engelse vertaling, is om wetenschappelijk onderzoek naar de inhoud van het boek mogelijk te maken. „Oudengels en oudfries hebben grote overeenkomsten, maar tussen oudfries en modern Engels zijn er weinig overeenkomsten. Dat maakte het vertalen een lastige klus”, geeft Nijdam aan.

In de jaren 60 werd al een concepteditie gemaakt door Klaas Fok-

kema, hoogleraar Fries aan de Vrije Universiteit van Amsterdam, en Hans Ankum, hoogleraar Romeins recht aan de Universiteit van Amsterdam. Voordat deze klus kon worden voltooid, overleed Fokkema, waarna het werk jaren bleef liggen. Nu is het voltooid, na tien jaar werk van Nijdam, De Jong en Hallebeek. Het eerste exemplaar van het boek werd uitgereikt aan rechtsgeleerde, en kleinzoon van Klaas Fokkema, professor Jan Willem Sap.

Met deze editie en Engelse vertaling kunnen onderzoekers volgens Nijdam bijvoorbeeld op zoek gaan naar parallellen tussen het oudfrieese recht en andere oudgermaanse rechtsteksten. „We hebben een basis neergelegd voor verder wetenschappelijk onderzoek. Met deze editie is het werk toegankelijk voor een veel breder publiek. Engels is tegenwoordig toch de taal van de wetenschap.”

Gymzaalplus voor Arum, Witmarsum dorpshuis met gym

MARIA DEL GROSSO

WITMARSUM Arum krijgt een zogenoemde gymzaalplus, voor Witmarsum worden plannen uitgewerkt voor een dorpshuis met gymzaalplus.

Zouden Witmarsum en Arum in 2019 hun gymzalen nog verliezen en kwam daar groot protest tegen van uit de dorpen, de gemeente Súdwest-Fryslân slaat nu een heel andere weg in. Concreet wordt als eerste gewerkt aan het plan van de Werkgroep Ontmoetingsplaats Witmarsum om in het dorp een multifunctioneel dorpshuis met gymzaalplus

te ontwikkelen. In een gymzaalplus kunnen ook dorpsactiviteiten plaatsvinden zoals toneel en sinterklaasvieringen.

De gemeente wil dat het ontmoetingscentrum in Witmarsum laagdrempelig wordt. Inwoners moeten er overdag binnen kunnen lopen voor een kopje koffie, biljart- of kaartspel. De sport-gymzaal daarbij moet zo'n inrichting krijgen dat die te gebruiken is voor een brede reeks dorpsactiviteiten. De Werkgroep heeft ook de optie aangestipt van apart een nieuw dorpshuis en apart een nieuwe gymzaal, maar dit wordt als tweede keus gezien.

Het nieuwe gebouw past niet op

de plek van de huidige gymzaal aan de Meester de Vriesstraat. Volgens het dorp moet onderzocht worden of er plek genoeg is op het terrein van MFC It Fliet aan de Menno Simonsstraat. Witmarsum zit te springen om een ontmoetingsplaats voor de inwoners sinds café De Gekroonde Roskam in 2020 dicht ging.

De gemeente wil een projectleider aanstellen om het plan in Witmarsum verder te brengen. Ook zullen experts ingezet moeten worden voor stedenbouwkundige en juridische vraagstukken. De kosten hiervan schat het college op 80.000 euro. Na Witmarsum wordt het plan voor een gymzaalplus voor Arum

verder ontwikkeld.

Hiermee is het cluster van dorpen Witmarsum, Arum, Kimsverd en Pingjum in de toekomst voorzien van adequate sport-, beweeg- en ontmoetingsvoorzieningen. In 2019 leek dit nog een heel andere kant op te gaan. Súdwest-Fryslân moest bezuinigen en wilde de verouderde gymzalen in Hindeloopen, Witmarsum en Arum privatiseren.

De gemeente baseerde zich mede op een onderzoek van het Mulierinstituut uit 2018 naar clustering van voorzieningen om toekomstbestendige binnensportaccommodaties te krijgen. Na protesten van dorpsbelangen, verenigingen, instanties en

scholen besloot de raad dit bezuinigingsplan in de wacht te zetten.

Er werd nieuw onderzoek uitgevoerd door HEVO. Dat onderzoeksbureau constateert dat renovatie van de gymzaal in Witmarsum net zo kostbaar is als nieuwbouw. De keus voor nieuwbouw ligt daarom voor de hand. Het college schrijft verder dat het eerdere rapport van Mulier bijstelling vereist. In dat onderzoek is onvoldoende rekening gehouden met maatwerk. Er is geen onderscheid gemaakt tussen stad en platteland. Wordt daar wel rekening mee gehouden, dan is er meer bestaansrecht voor de gymzalen in Witmarsum en Arum.